

Højdeforholdene paa den Sjølandske og den syenske Øgruppe.

Foredrag holdt i det kgl. Landh. Selskab d. 22de Marts 1871,
af Emil Madsen, Kaptain i Artilleriet.

Blandt de Forhold, der have Betydning for Kjendskabet til et Land, indtage Jordsmonnets Former og den Højde over Havet, til hvilken det er havet i forskjellige Egne, en ikke uvæsenlig Plads. Naar der findes Bjerge i et Land, paatrænge disse Forhold sig umiddelbart Opmærksomheden, men selv hvor der, som hos os, ikke findes slige høje Punkter, fortjene de ikke at være upaaagtede.

Et Kaart, der giver en nøjagtig Fremstilling af Jordsmonnets Former, er sikkert det bedste Middel til at anskueliggjøre Højdeforholdene; men netop den Fuldstændighed, som bør udmærke dette Hjælpemiddel, medfører tillige et stort Arbejde for den, der søger Kjendskab om disse Forhold ikke blot paa et enkelt mindre Strøg, men i Egne af større Udstrækning eller i hele Landsdele. Hvilken Fremstillingsform, der end er valgt ved Kaartets Udførelse, vil den, som ikke er meget fortrolig med Brugen af det, støde paa Vanskeligheder, naar han vil søge at opfatte Forholdene i deres Helhed.

Dog findes der en simpel Betragtningmaade, som i en ikke ringe Grad letter Opfattelsen.

Betragter man nemlig Kaartet over et Land, der grænser til Havet, vil man i Sammenstødslinien mellem Land og Hav

have et fast Omrids, der tydelig træder frem for Djet. Dette Omrids fremstiller sig som oftest meget uregelmæssigt, men kan dog let, naar man seer bort fra Enkeltheder og i Stedet for den takkede Kystlinie tænker sig en anden, dragen ret mellem de mest fremspringende Næs, opfattes under en simplere Form, som en Mangelkant, der i Reglen ikke vil have særdeles mange Sider. I enhver saadan Side, eller selvfølgelig rettere i den virkelige Kystlinie, som den er sat i Stedet for, vil der udmunde nogle Aær eller Floder. Seer man bort fra de større eller mindre Uregelmæssigheder i deres Løb og i det Jordsmøn, som ligger op til dem, kunne disse Vandløb opfattes som løbende ned ad en Skraaning eller en Flade, der hælder fra de højeste Punkter inde i Landet ned mod den Side, i hvilken Vandene have Udløb. Ved denne Betragtning opløser Landet sig i et Antal Skraaninger, svarende til Antallet af Sider i Omridset, og Sammenstødslinierne af disse Skraaninger, som let kunne udfindes ved en Betragtning af de Bænde, der løbe i samme Hovedretning, i Modsatning til dem, der løbe i en anden, eller Hovedvandskjellene i Landet, fremstille sig som de mest fremtrædende Højdelinier. De højeste Punkter findes næsten altid i dem eller umiddelbart i deres Nærhed. Opfattet i sine Hovedtræk paa denne Maade vil Landet i sjældnere Tilfælde fremstille sig som en Pyramide, nemlig naar alle Sammenstødslinier mødes i et enkelt Punkt, hyppigst derimod som et tagformigt Legeme med en eller flere Rygninger.

Gaa vi over fra denne første Inddeling til Betragtningen af en enkelt Skraaning, viser det sig strax, at den paa en i Reglen lidet indviklet Maade kan opløses i mindre Dele efter Antallet af de Aær eller Floder, der udmunde i Havet ved Skraaningens Fod. Ethvert Vandløb med sine Tilstrømninger næres af det Vand, der falder som Nedslag eller udspringer af Bæld i et bestemt Strøg, og Skraaningens lader sig da inddele i et Antal af Aæ- eller Flodbækkener, som disse Strøg kunne benævnes. Grænselinierne imellem dem eller Bivandskjellene fremstille sig da som de næste fremtrædende

Højdelinier. Om man vil, kan Betragtningen let føres videre. Naar Bækkernes Sider betragtes, som vi før betragtede Skraaningerne, kan hver Side inddeles i et Antal mindre Bækkener efter Antallet af Tilstrømninger til Hovedvandløbet, og ved saaledes at fortsætte, kan man føre Inddelingen igjennem indtil den mindste Bæk og den mindste Forhøjning i Jordsmønnen, og det beroer kun paa et Skjøn, hvor man vil standse. Naturligvis ville Skraaningerne, naar de betragtes nærmere, udvise meget forskellige Former. Snart ville de have brattere og snart svagere Hældninger. Stundom hæve enkelte Toppe i Bivandskjellene sig højere end Punkterne i Hovedvandskjellet. Ikke aldeles usædvanligt er det, at et Vandstjæl paa et enkelt Strøg sænker sig saa dybt, at det for Djet synes at være gjenembrudt, saa at det seer ud, som om Vandene fra det ene Bækket flød over i det andet. Det træffes hyppig, at Vandstjæl slutte sig saa tæt sammen, at der opstaaer Udhulinger, hvorfra Vandet ikke har fuldstændigt Afløb, saa at der opstaaer Søer eller Moser. I meget sjældne Tilfælde kan der opstaa en Kjæde, fra hvilken aldeles intet i Overfladen synligt Afløb findes. Kort sagt, en Mængde Former ville vise sig ved den nøjere Undersøgelse, men en enkeltvis Betragtning af dem behøves kun sjældent, da de underordne sig de Hovedformer, vi først have omtalt.

Det er som et Hjælpe middel til Anstueliggjørelsen af det fremsatte Inddelingsystem, at vi ere gaaede ud fra Vandenes Omrids, saaledes som det betegnes af Kystlinien. Det er klart, at der heri er noget Vilkaarligt; thi Skraaningerne fortsætte sig under Havets Overflade, indtil der naaes en dybeste Linie i Havets Bund, fra hvilken Linie en anden Skraaning atter hæver sig til en Ø eller til et Fastland hinsides Havet. I det der er ligesom noget Tilfældigt i, hvor Havet skærer en Skraaning, kan der stundom være Anledning til ikke at standse ved denne Skæringslinie, men ogsaa at fæste Opmærksomheden noget paa de Dele af Skraaningerne, der ligge under Havets Overflade nærmest ved Land.

Den sjælandske Øgruppe.

Anvende vi den her fremsatte Betragtningssmaaade paa Sjælland, Møen, Laaland og Falster med vedliggende mindre Øer, da vise de sig ikke blot i Modfætning til de tilgrænsende Fastlande, men ogsaa til de andre nærmest liggende Øer, som et affluttet Hele, idet Havet imellem dem paa sine Steder ikke har større Dybde, end at de træde i Forbindelse ved kun lidet dybtliggende Dele af Skraaningerne under Havets Overflade. Tænker man sig Havets Flade sænket eller Landet hævet blot 13 Fod*), vilde enkelte Tanger mellem disse Øer blive tørre, og Øerne saaledes ogsaa for Øjet vise sig som et sammenhængende Hele, medens Søen mellem Smaalandene blev en stor Fjord. Disse 13 Fod ere valgte med Hensyn til Grønsund, som er det Løb, hvis Revler ligge dybest, thi en mindre Forandring, blot 8 Fod, vilde, medens endnu dette Sund holdtes aabent, gjøre Sjælland og Møen, Laaland og Falster indbyrdes landfaste.

Som et samlet Hele hæver den østlige Øgruppe sig saaledes op af de danske Farvande, og Skraaningerne fra denne fortsatte sig under Havets Overflade indtil Dybdelinier, der Øst for Møen og i Kattegat fjerne sig langt fra Kystlinien, naae en største Dybde af 36 Favne i Storebelt Øst for Sprogø og en mindste af 4 til 5 Favne i Øresund mellem Saltholm og den svenske Kyst.

Sjælland.

Hovedomridset af Sjælland danner en uregelmæssig Firkant, hvis Sider nærmest kunne opfattes som vendende mod de fire Himmelhjørner. Drages Skillelinierne mellem de Aeer, som have Udløb i hver Side, vil det findes, at de fire Hovedvandfjæl ikke støde sammen i eet Punkt, og der fremtræder saaledes her det sædvanlige Tilfælde, at Den nærmest kan sammenlignes med et tagformigt Legeme, hvis Røgning, her Sammen-

*) Der er her overalt benyttet danske Fod.

stødslinien mellem den nordre og den søndre Skraaning, dog er kort, omtrent $\frac{3}{4}$ Mil.

Ryngningens østlige Endepunkt, fra hvilket det nordøstre og det sydøstre Hovedvandstjæl udgaa, er Højbjerg 261', ved Landevejen mellem Roskilde og Ringsted, Øst for Nystrup. Dens vestlige Endepunkt er Skovbakke 362', et højt Punkt inde i Verbjerg Skov, Nord for Skjoldenæsholm. Fra denne Bakke udgaa dog ikke det sydvestre og det nordvestre Hovedvandstjæl umiddelbart; der findes nemlig her to kjedelformede Fordybninger, omgivne af en Mængde høje Banke, og det er først efter at have dannet Bæggene om disse Fordybninger, at Vandstjellene træde frem som Skillelinier mellem Aerne paa den nordre, vestre og søndre Skraaning. I eller tætved disse kjedelformede Fordybnings Bægge, i Skovegnene Nord for Skjoldenæsholm finde vi dels Sjælands højeste Punkt Gyldeuløves Høj 402', dels adskillige andre fremtrædende Toppe, saasom Højbjerg 375', Højbjerg 373' og Søbjerg 330'; denne sidste er vel en af de lavere, men isjæfaldende, fordi den ligger udenfor Skovene, der dække eller omgive de andre høje Punkter. Selve Ryngningen slynger sig mellem de tvende førnævnte Endepunkter, Nord om Skjoldenæsholm gennem Landsbyerne Mortenstrup og Nye Nystrup.

Det sydøstre Hovedvandstjæl taber, efter at have fjernet sig lidt fra Højbjerg, hurtig sin fremtrædende Karakter. Det synker til omtrent 100' paa flere Steder i Nærheden af Skoven Humleore, saaledes hvor det følger den paa det Smalleste knap 100 Alen brede Aas, paa hvilken Jernbanen er anlagt mellem de to store langstrakte Mosestrøg, som gennemstrømmes paa den ene Side af Rjøge Aa, paa den anden af et Tilløb til Lange sø. Vandstjället hæver sig derpaa igjen til en Højde af 190' i Eggen om Terslev, gaaer imellem Bregentved og Haslev, stiller som en meget fremtrædende Højderyg ved Gisselfeld Apothek 245' mellem Sotorup Sø og Ulse Sø, gaaer gennem Kongsted til Gavevænge Skov, hvor Sjælands næsthøjeste Punkt Kobanke 391' ligger, skjæres derpaa af Bor-

dingborg Vandvej i en Højde af 345', gaaer igjennem det meget bakkede Togeskov Dredrev, hvor den højeste Top er 379', tager derpaa en mere sydlig Retning forbi Snæsere, Hammer, Lundby, Ubbj og Ørslev, i hvilken Egn det oftere naaer over 200', træder stærkt frem i de tre Kulsbjerge 339', 296' og 264', danner den høje Egn Øst for disse (en Banke i Kalvehaveeskov og Nævebanke ved Kræmmervænge Gaard, begge 296') og ender saa ved Kalbehave.

Det nordøstre Hovedvandfjæl gaaer fra Højbjerg ved Instrup gjennem Skovene Nord for Borup, forbi Drup, Sejninge, Vibj Station, Ørsted, Snoldelev og Tune i en Egn, der vel er noget flad, men tillige i det Hele taget højtliggende, saaledes at der ofte forekommer Strøg paa henved 200'. Det højeste Punkt her er Maglehøj ved Keerslev 221'. Fra Bindinge, forbi Hedehuse, Høje Thorstrup og Ballerup til Gladsfaxe er Vandfjællet derimod sjældent over 100'. Det er her desuden oftere afbrudt af Sænkninger med Moser, fra hvilke der findes Aflob til begge Sider, saaledes Hove Aa og Vandløbet gjennem Vallensbæk Mose, Tilløbet gjennem Sønderfø til Bærebros Aa og et Tilløb til Damhus Sø. Ved Gladsfaxe træder Vandfjællet ind i Eggen mellem Sønderfø og Furesø, har nu større Højde, 150—180', gaaer igjennem Skoven Ganløse Dre og danner ved Ganløse Eged en ved sin Naturskjonhed udmærket kjedel-formet Fordybning, der frembringer en Adskillelse mellem de to af Bastrup Sø mod Øst og Buresø mod Vest udfyldte Dalstrøg; dens Bagge ere skarpe Aase med bratte Fald. Derfra gaaer Vandfjællet atter i en flad, men ofte over 200' liggende Egn, forbi Lynge, Kilerød til Frederiksborg Store Dyrehave, hvor Vordsmønnet begynder at antage de stærkt veylende Former, der bidrage saa meget til at give hvad vi sædvanlig benævne Nordfjælland sin udmærkede Skjonhed. I Frederiksborg Skansebakke 256' naaer Vandfjællet den største Højde i denne Egn, gaaer derfra gjennem det ved yderst forvredne Bakkeformer udmærkede Karlebo Dredrev gjennem Grønholt Bang, forbi Fredensborg og Langerød, gjennem Myrup Hegn og det i en særdeles høj Grad bakkede Helsingørs Dredrev til

Kronborg Bynt. Den sædvanlige Højde i hele det sidstnævnte Strøg er 150—200'.

Det nordvestre Hovedvandfjæl gaaer fra de førnævnte fjeldformede Omflutninger i Skovene ved Skjoldenæsholm gennem det meget knudrede Jordsmon i Egnen Øst for Kirke-Eftildstrup, hvor Stedstrup Bjerg 326' hæver sig som en mægtig Kulle, forbi Grønnebjerg Gaard, Buckerup og Kvarmløse til Lunderød i Egnen Nord for Tølløse, stadig med en Højde af 180—200'. Her drejer det mod Vest, og samtidig antage de Bakker, som det følger, stærkt fremtrædende Former, hvilke med faa Afbrydelser vedligeholde sig, saa langt det nordvestre Vandfjæl strækker sig, indtil den yderste Bynt af Røsnaæs. Den hele Egn om Vandfjælllet udmærker sig vel mindre ved sin absolute Højde over Havet, derimod ved en usædvanlig Rigdom paa Kuller, der have meget stejle Sider og indbyrdes ere adskilte ved dybe Dale. Eggen udmærker sig tillige ved sine bratte Fald fra Vandfjælllet og dets Udløbere mod Dalene paa begge Sider, især mod Halleby Åa; Udsigten fra Bakketoppene bliver herved særdeles vid. Af Udløberne fra Vandfjælllet er der flere, som fortsætte sig langt som mægtige Højderngge med samme Udseende som Hovedstokken; kun et eneste Sted findes en betydelig Sænkning i Vandfjælllet, nemlig det dybe, smalle Skaar Sydvest for Skarriid Sø. Det første store Bakkestrøg, som Vandfjælllet naaer, efter som førnævnt at have vendt sig mod Vest, er Grøntved Dredrev. Her ere Bakkerne særdeles storformede, talrige, adskilte ved dybe og snevre Klofter. I det Bakkerne kun ere græsbevoxede, blive de stærke Hældninger meget isjnefaldende. Den højeste Top er Mørkemose Bjerg 335'; kun lidet lavere er en Bakke i Brorfeldte Dredrev 328'. Fra Grøntved Dredrev gaaer Vandfjælllet forbi Søndersted og Kongsdal til Knøsen ved Stamstrup 316'. Her vender det sig mod Nordvest, gaaer tæt forbi Østenden af Skarriid Sø, stedse kjendeligt udhævet ved en Mængde Kuller, gennem Stokkebjerg Skov, naaer i Bakkerne ved Bjergsted 275', i Rævebakke ved Saltøfte 256', og gaaer

tilfaldt forbi Børslev og Tømmerup ud paa Røsnæs, hvor det endnu ved Nyrup naaer 205'.

Det sydvestre Hovedvandfjæl viser sig som en fremtrædende Røgning af 250 Fods Højde Vest for Balsølle, naaer i Aasbjerg ved Høed 274', har paa Strækningen forbi Allindelille og Ordrup endnu ofte Højder mellem 200 og 240'; derpaa bliver det lavere, samtidig med at det bliver mindre kjendeligt i det med mange Smaabakker opfyldte Jordsmøn ved Hlinterup, Ebberup og Bjernede. Her er Højden kun omtrent 150', og ved Nørdkanten af Tuelsø synker den endog til 110' i en Sænkning, der kun er lidet hævet over Seens Vandspejl. I Eggen Vest for Tuelsø og Sorø Sø danner Vandfjællet et mere gjennemskåret Jordsmøn med adskillige temmelig fremtrædende Toppe, saaledes Havnebakke ved Pedersborg 198', Fagerbjerg ved Haverup 236', Banken ved Oldenberg Gaard 268', Verbjerg i Plessens Dredv 277'; men dette ophører i Borup Skov udfor Nordenden af Tjustrup Sø, og Vandfjællet viser sig nu kun utydeligt i de flade Strøg ved Gyldeholm, Gimlinge, Hyldested, Benslev og Sønder Bjerge, hvor Højden sjældent naaer over 100', stundom kun 50'. Vandfjællet ender paa det flade Stigsnæs.

Ved de her skildrede fire Hovedvandfjæl deles Sjælland i fire Straaninger. Den østre er paa Grund af Rhylliniens store Udstrækning fra Nord til Syd, og fordi Vandfjællene, der begrænse den, nogenlunde følge Kystens Bugtninger, lang og smal med korte Vandløb. Den nordre Straaning faaer sit særegne Præg ved de dybtindskaarne Vigge, Hsefjord og dens Forgreninger, der trænge ind til kun en ringe Afstand fra Midten af Sjælland, medens der dog bliver Plads nok til enkelte længere Vandløb. Den vestre og den søndre Straaning ere begge af temmelig regelmæssig trekantet Form og have hvert et stort Vandløb, Halleby Åa og Susaa.

En Omstændighed er fælles for Hovedvandfjællene i Sjælland næsten overalt, nemlig at Faldet fra dem gaaer konkavt nedefter til de i Reglen temmelig dybtliggende Egne imellem

dem. Højere liggende, flade Egne blive derved Undtagelser. Det Meste af Den kommer til at ligge forholdsvis lavt, medens der tillige opstaaer en Rigdom paa høje Punkter med vid Udsigt. Dette i Forbindelse med de mange Bugter og Vigge, som Havet danner, fører med sig, at det kun er et ringe Antal Kvadratmile, fra hvis Bakketoppe man ikke kan se Havet.

Vi ville nærmere betragte Højdeforholdene i de Dele af Skraaningerne, der ligge fjernere fra Hovedskjellene.

Den østre Skraaning har omkring de smaa Vandløb, der flyde ud mellem Sjælland og Møen og i Præstø Fjord et temmelig bakket og gennemstaaret Land. I Skjønhed kan det til dels kappes med Nordsjælland; men ingen betydeligere Højder forekomme. Derimod findes af og til dybe Indskjæringer eller Kløfter, udhulede af Vandløbene, saaledes navnlig ved Bækkeskov. Først i Egnen Nordvest for Præstø Fjord, op imod det Strøg, hvor Vandskjellet har betydelig Højde, træffe vi et stærkt fremtrædende Bakkeparti, hvis højeste Top Mørkebjerg 373', der er bedækket med Skov, sees meget vidt. Lidt længere nordpaa rager Faxe Kalkbjerg 245' frem som en særdeles storformet Banke, hvis Fald imod Sydøst naaer næsten i en eneste jævn Skraaning lige til Stranden. Med dette Punkt ender det sydlige Sjællands bakkede Egne, og vi træffe nu i den østlige Skraaning indtil Nord for Kjøbenhavn kun temmelig jævne Flader, saasnart vi have fjernet os kun et ringe Stykke fra Vandskjellet, undtagen Nordøst for Bregentved, hvor Dalby Bakke 198' fremtræder som en Udløber, der hæver sig betydeligt over de omgivende flade Strøg. Størst Udstrækning naa disse i Stevns, hvor der indtræder det ejendommelige Forhold, at Landet er højest tæt ved Klinten og fra denne skraaner svagt imod Vest, ned imod Stevns Åa. Den største Højde i denne Egn er Møllebanke ved Sigerslev 150'. Selve Klinten er højest ved Stevns Fyr 131'. Ofteft er Landets Højde ikke lidet under 100' i stor Udstrækning paa begge Sider af Stevns Åa. Fladest viser det sig maasse ved Lurebyholm, der øformig omfluttes af 2 Grene af Tryggevælde Åa, som navnlig her

har et meget svagt Fald, saa at Vandet næsten er stillestaaende. Ved Tryggevælde, hvor Aaen forener sig med Stevns Aa, ligger Vandspejlet endog kun 5' over Havet. I den Rand, der saaledes omgiver Stevns mod Syd og Vst, findes en Sankning til kun 23' Nord for Bemmetofte i en Mose, hvis Aflob mod Nord er Stevns Aa og mod Syd Kildeaa. I det Mosestrøg uafbrudt ledsage begge disse Vandløb, fremtræder Stevns som en ved de naturlige Forhold affondret Del af Sjælland.

De flade Strøg afbrydes i Nærheden af Kjøge Aa af Udløbere, der paa begge Sider af Aaen gaa temmelig langt frem mod Stranden og give Egnene her et mere veksende Udseende. Paa Aaens Sydside fremtræder en betydelig Højderyg, der strækker sig fra Terslev over Hegnerup 194' og Videmark 185' henimod Bjæverskov. Mest bakkede er dog Strøgene paa Aaens Nordside omkring Kløvested Skov og Dalby Skov, ved Valore, hvor Valore Banke 189' er det højeste Punkt, og ved Lille Ladager. Egnen om Egby er meget uregelmæssig bakket, derhos udmærket ved skarpt fremtrædende Aase, der følge Kjøge Aa fra dens Udspring indtil Spanager, forekomme paa den nordre Side af Mosen Egbyso samt Syd for Egby (Bittenbjerg 130') og endelig igjen nærme sig Kjøge Aa ved Vælinge.

Fra denne Egn og indtil Nord for Kjøbenhavn er den østre Straaning atter flad. Større Afværlinger i Jordsmonnet begynde først med den Udløber, der fra Gladsaxe gaaer frem imod Vst som en søndre Begrænsning af det Væcken, hvis Bund indtages af Furesø, Bagsværd Sø, Lynghby Sø og Mølleaa. De højeste Punkter i denne Udløber eller i dens Nærhed ere Tinghøj ved Mørkhøj 162', Nævestovs Banke ved Lynghby Landevej 117', ved Dyrehave Gaard 176', Fortunen 160', Ulvebakken i Jagersborg Dyrehave 145', ved Eremitagen 120'. Overgangen til dette mere bakkede Jordsmon, dannes af Valby Bakke 98' og Bakkerne ved Vellehøj og ved Brøndshøj 120'.

Paa den nordre Side er Mølleaas Væcken begrænset af

et Vandstjæl, der frembringer en meget bakket og knudret, af Mosehuller og Smaasøer opfyldt Egn. Her forekomme ogsaa betydeligere Højder, saaledes Korsbjerg ved Bregnerød 201', Masebakke i Rudestovs Nordvesthjørne 264', Højbjerg i Rudestovs Sydøstspids, Sandbjerg udenfor Østfiden af den samme Skov 271'. En Forgrening gaaer gennem Søllerød 180' og danner Gelsebakke 154'.

Længer nordpaa findes vedblivende den samme Art Jordsmøn; kun omkring Nivaas nedre Del er der fladt.

De to store Der udenfor den østre Skraaning Amager og Saltholm ere meget flade og lave. Den største Højde, som Jordsmønnet naaer paa dem, er henholdsvis 19' (mellem Torshøj og Sundbyvester) og 6'.

Den nordre Skraaning deles ved Isefjord og dens Forgreninger i 3 store Dele af temmelig forskjelligt Udseende, nemlig selve Isefjords Bækken og de Vest og Øst for dette liggende Hældninger, der vende ud mod Kattegat. Isefjords Bækken deles atter ved det lange Næs, som udgjør Horns Herred, i en østre Del, der omslutter Roskilde Fjord, og en vestre, der omslutter den egentlige Isefjord med Lammefjord og Holbæk Fjord. Den nordre Skraaning bliver ved disse mange Affnit meget uregelmæssig.

Stillelinien mellem det nordøstligste Affnit og Isefjords Bækken gaaer ud fra Skansebakke ved Frederiksborg, gennem Gripstov, hvor den naaer en Højde af 240', og hvor Fruebjerg 207' fremtræder paa en Forgrening, forbi Maarum, Sletelte, Helsing, Agerup til Rnsten ved Salgaards Høj 157', derfra mod Vest gennem Tisvilde Hegn 188' og over det lave Meelby Dredrev ud paa Halsnæs, som det opfylder herst imod Vestkanten med et meget uregelmæssig knudret Bakkestrog, hvis højeste Top Spodsbjerg er 130'.

Affnittet Nordøst for dette Højdestrog er kun undtagelsesvis fladt, hyppigst bakket og knudret. Det faaer et karakteristisk Præg derved, at Vandstjellene mellem Vandløbene ikke tabe i Højde ud imod Rnsten, som ellers sædvanligt. Tvertimod

strække de sig hyppig langs med Stranden med en temmelig betydelig Højde; dette bevirker dels, at der i hele Affnittet ofte forekommer en usædvanlig høj Ryst, saaledes ved Odinshøj 133', ved Rakkehoved Fyr 130', ved Gilbjerg Hoved 70' (Gilbjerg 106') og fremfor noget andet Sted, som før nævnt ved Salgaards Høj, dels at Vandene fra de ved Stranden liggende Strøg hyppig først maa søge ned til det Indre, for der at samle sig i Gurre Sø (85'), i Esrom Sø (30') eller i Søborg Sø (8'), inden de gennem et stundom kunstig fordybet Aaleje finde Udløb til Havet.

Den nordøstlige Deel af Iseffjords Bækken udgjør et Strøg, hvis Bænde paa tilsvarende Maade samle sig i Arresø (10'). Da tillige det Yderste af den ovenfor nævnte Skillelinie, mellem Salgaards Høj, Tisvilde og Halsnæs følger Rysten paa samme Maade, som Vandstjellene i det østlige Affnit, og endelig, da Strøget om Arresø har samme Bestaaffenhed som dette, synes det at bero paa en af Højdeforholdene uafhængig Tilfældighed, at Strøget om Arresø nu maa henregnes til Iseffjords Bækken. Alt synes at tale for, at Arresøs oprindelige Udløb er at søge i Meelby Dredrev, og at Iseffjords Bækken forudm har været begrænset af et Vandstjel, der gaaer frem fra Sydvesthjørnet af Gripstov, gennem det sjældent over 100' høvede Strøg ved Hilderødsholm, Harløse, Stjøvinge, Lille og Store Havelse, og derpaa viser sig som et fremtrædende Højdebrug med stærkt Fald baade mod Roskilde Fjord og Arresø. Her naaer Maglehøj 225'; Højdebraget ender med Strænterne mod Frederiksværks Kanal udfor Arresødal. Som en naturlig Fortsættelse hæve sig paa den anden Side af Kanalen Bakkerne ved Binde-rød 145', der ligeledes ende med brat Fald og ligge som et Forbjerg ud imod Meelby Dredrev.

Syd for Arresø omkring de Vandløb, der løbe ud i Roskilde Fjord, findes kun lavere Egne med mange Moser, mellem hvilke meget storformede, foroven afladede Bakker, dog uden betydeligere Højde, træde frem. Saadanne Bakker ligge næsten øformigt omfluttede af Moserne i Nærheden af Bærebros Na ved Hove,

Sørsø, Viksø, Stenløse og Stenlille. Disse ejendommelige Forhold have i gammel Tid, saalange Egnen endnu for største Delen var bedækket med Skov, dannet en fuldstændig Labyrinth af Adgangene til de inderst liggende Bunker. De højeste Punkter her ere Steneskold 180' og Skyhøj 158' ved Tørlunde, samt Kong Svends Høj 140' ved Maaløv. En særlig mærkelig Form frembyder den stejle, af et dybt Skaar gjen- nembrudte Aas Strø Bjerg 122', der har en Udstrækning af ikke meget under 1 Mil i Længden.

Strøget nærmest om Roskilde er stærkt straaende ned imod Fjorden, da Hovedvandstjeldet her kommer Fjorden meget nær. Ogsaa Vest og Sydvest for Roskilde, omkring Vejre Åa og dennes Tilløb, er Egnen stærkt bakket, idet den opfyldes af Forgreninger fra det høje Vandstjel, der danner Horns Herred. Fra Ryngningen ved Skjoldenæsholm gaaer dette gennem Balborup Skov, forbi Busketro til Egstalle Bjerg 300' og videre forbi Kirke Saabn. Herfra tager Højden betydeligt af, alt som Vandstjeldet fortsætter sig gennem Horns Herred, og kun et fremragende Punkt findes, nemlig Juliane høj ved Svanholm 222'. Af Forgreningerne fra dette Vandstjel danne nogle anseelige Bækkepartier, saaledes mellem Skullerupholm og Ledreborg, hvor Bækkerne naa en største Højde af 250' og stundom ere adskilte ved dybtliggende Kløfter og Søer, mellem Rydgaard og Bramsnæs Bugt, hvor det højeste Punkt er 202', ved Ferslev og Benslev, hvor Mørkebjerg naaer 201', og ved Bøgerspris, hvor Thyrahøj er 151'.

Vest for Hornets Vandstjel findes der vel endnu nogle temmelig bakkede Strøg, navnlig langs med Stranden ved Bramsnæs Bugt og Holbæk Fjord; paa Tudsens forekommer der enkelte høje, aleneliggende Kuller (Bavnehøj 198'); men i det Hele taget faaer Egnen dog nærmest sit Præg ved de store Mose- og Engstrøg, der udbrede sig omkring Tudsø Åa og Gislinge Åa samt Svinge Åa med Tilløb. Underst i den sidstnævnte Aas Bækken, omkring Hjembæk, danne Udløbene fra Hovedvandstjeldet dernæst et meget bakket Strøg (Lysbjerg

250'). Endvidere indeholder det Vandfjæl, der danner Ods Herred, meget fremragende Højder. Det forlader Hovedvandfjællet Nord for Skarid Sø ved Banken Knolden 304', gaaer forbi Snærtinge og Særsløv (Snærtinge Bjerg 230') bliver derpaa lavere, naaer snart igjen ved Vallefilde i Tingbjerg 173', afbrydes saa af en dyb Sænkning (til kun 8') ved Dragsholm, og hæver sig derpaa steilt i det mægtige Bakkeparti, hvis Top er Vejrhøj 385'. Den Del af Odsherred, som ligger Nord for dette Parti frembyder en rig Afvevling af lave, flade Strøg med Moser og Heder og Bakkebygninger af anseelig Højde, saasom Lundebjerg ved Grævinge 260' og Staarup Banke 195'.

Egnen Vest for Odden Vandfjæl er lav og flad omkring Bregninge Na, omkring Saltbæk Vig og ved Stranden; iøvrigt er den opfyldt af temmelig knudrede Hældninger.

Udfor den nordre Skraaning ligge 3 Der, Nexlø, Sejro og Hæsfelø. Nexlø er et sammenhængende Bakke-land, hvis højeste Top er 132'. Sejro ligner Odden yderste Del, bestaaer hovedsagelig af lave Hedestænkninger og Moser, mellem hvilke der findes enkelte Knolde, af hvilke den højeste er 88'. Hæsfelø hæver sig 65' over Havet.

Af de Fjorde, hvormed Havet skærer sig ind i den nordre Skraaning, udmærker Roskilde Fjord sig ved en ejendommelig Afvevling af dybe Huller og lave Flak, der stundom næsten træde i Forbindelse fra de modsatte Bredder, saaledes udfor Frederiksfund og mellem Selsø og Vogenæs, hvor et langt udflydende, smalt Rev endog rager frem over Vandet med sin sydligste Del. Kun saa Steder vilde derfor blot en ringe Hævning eller Sænkning af Landet frembringe mærkeligere Forandringer i Kysternes Former end ved Roskilde Fjord. Derimod er Bunden i Iseffjord, Holbækfjord og Lammefjord temmelig jevn og afslattet, undtagen i Iseffjords Munding, hvor det knudrede Jordsmon, der findes yderst mod Vest paa Halsnæs, fortsætter sig under Havet imod Ods Herred. Lammefjord har meget grundt Vand, Holbæk Fjord noget mindre,

Iseffjords Bund ligger gennemsnitlig i 5—6 Favnes Dybde. I Vesterløb udfor Tudsens findes den største Dybde, $9\frac{1}{2}$ Favne.

Derne i samtlige de ovennævnte Fjorde ere lave og flade, med Undtagelse af den svagt bakkede Oversø, hvis højeste Top er 91'.

Den vestre Stranning er i sin nordlige Del i det Hele taget lav og flad, navnlig omkring Halleby Na, hvor milevide Stræninger ere dækkede af Alamosen, samt paa de fleste Steder i Nærheden af Tudeaa. Hift og her forekomme dog enkelte betydelige Rygninger.

Nord for Halleby Na findes Bakkepartiet mellem Ubby, Nørby og Ugerløse (Tinghøj 155'); tæt ved Storebelt hæver sig Urhøj 155'. Syd for Halleby Na træffes en mægtig Rygning i Eggen Øst for Tisfö. Den begynder ved Ruds Bedby med flere storformede Banker, saaledes Snarebanke 220', naaer derpaa i sin Fortsættelse mod Nord stedse betydeligere Højde og Mægtighed, indtil den i Kløveshøj hæver sig til 317'; endnu ved Ratterup er den 270'. Fra denne Rygning er der et særdeles stærkt Fald saavel mod Tisfö (6'), som mod Alamosen og Halleby Na. Et andet mærkeligt Bakkeparti er Blæsinge Banker ved Slagelse-Kalundborg Landevej. De naa vel kun en største Højde af 185', men idet de falde meget brat mod Tudeaa, hvis Vandspejl ved deres Fod kun ligger 40' over Havet, danne de, sete fra Sydsiden, et særdeles fremtrædende Bakkeparti, medens de derimod paa Nordfiden kun have sig 20—30' over det nærmestliggende Strøg. Et særdeles fremtrædende, men aleneliggende Punkt, er den store Kulle Sobjerg 209', Sydøst for Ruds Bedby.

Syd for Tudeaa gaaer der en høj Rygning ud fra Hovedvandstjeldet i Plesens Dredrev, gennem Andvordskov Skov, i hvis nordre Udkant Vterbjerg naaer 310', Syd om Slagelse, forbi Slotsbjergby, hvor Hadshøj 296' er det mest fremtrædende Punkt, og derpaa med aftagende Højde til lidt Syd for Kundforlund. I det Borby Na flyder tæt nedenfor Vest-

siden af denne Nøgning i en Højde af kun 3 til 12' over Havet, bliver Faldet ned imod Naen usædvanlig stejlt.

I den sydligste Del af Skraaningens findes det højeste Punkt ved Boslunde 155'. Iøvrigt er hele Egnen kun lidet bakket.

Halstov Halvs frembyder den Ejendommelighed, at Jordsmønnet næsten overalt er meget lavt, paa flere Steder endog en kun ved Inddæmning tilvejebragt Engbund, der ligger indtil 2' under Havet; men hyppig forekomme tillige aleneliggende Kuller, der altid ere meget stejle, ofte tillige forholdsvis høje (Højbjerg ved Svendstrup 99').

Den eneste D, som hører til den vestre Skraaning, er Musholm. Dens største Højde er 27'.

Den søndre Skraaning har i Egnen Vest for Tystrup Sø, Bavelse Sø og Susaa i det Hele taget den samme Karakter som den tilgrænsende Egn mod Vest. Den bestaaer af temmelig flade Strøg, der sjældent hæve sig over 100', undtagen i det Vandfjæl, der stiller Salto Na fra Susaa, og som paa Strækningen fra Lorum Skov, forbi Næblerød, Fuglebjerg, Højbjerg ned imod Øllerup ofte naaer 150—170', hvilken Højde Egnen dernæst beholder næsten paa hele Strækningen ud imod Tystrup Sø. Da denne har sit Vandspejl paa kun 22 Fod, bliver Faldet ned imod Søen meget stejlt*). Af fremragende højere Punkter findes kun faa. Som saadanne kunne nævnes Menstrup Bjerg 135' og Kolsbjerg ved Øllerup 146'.

Det Øvrige af den søndre Skraaning frembyder temmelig afvejlende Forhold.

Den Del af Skraaningens, der ligger Nord for Susaa mellem Aversø og Tystrup Sø, er i sin Helhed en af Sjællands højeste Egne. Kun nogle mindre Strækninger hist og her tæt ved Vandløbene ligge lavere end 100 Fod; men der er

*) Tystrup Sø udmærker sig ved sin forholdsvis betydelige Dybde, omtrent 40'.

ingen fremragende Toppe. Idet Susaa selv ligger temmelig lavt (50—30'), og idet de store Tilløb Ringsted Åa og Ålsted Åa komme fra Søer, der heller ikke ligge højt, nemlig Øyrstinge Sø (74'), Rangesø (72'), Sorø Sø (111') og Tuelsø (107'), forekommer der vel stærke Hældninger tæt ved Vandløbene, men foroven er Jordsmonnet i Reglen afladet. De største Højder Syd for Rangesø findes omkring Ringsted 190', ved Sigersted 190', og omkring Ålsted 226'. Nord for Rangesø forekomme ogsaa højt liggende Strøg, selv i kun ringe Afstand fra Søen, derhos mere gennemstaarne Egne; her ligger Helgebjerg ved Haraldsted 234'.

Paa den sydlige Side af Susaa fremtræder en vidtstrakt Rygning, der med Hensyn til Mægtighed og Toppenes Højde er en af de betydeligste i Sjælland. Den udgjør paa en mindre Strækning selve Susaas østre Vandstjæl, derpaa udbreder den sig i den Bugtning, som Susaa danner. Højdestrøget forlader det sydøstre Hovedvandstjæl i Togestov Dredrev, gaaer forbi Sparresholm, hvor det tæt ved Gaarden naaer 371', forbi Dnsted, hvor Dnsted Høj naaer 370' og Atterbakke 328', Nørre Tvede og Vonderup, gennem Kalby Ris, forbi Herlusmagle og Herluslille, gennem Tøjbjerg Stov, forbi Drup, Sandby og Tyvelse. Intetsteds i hele dette Strøg er der lavere end 150—60', undtagen i den Sænkning, gennem hvilken den saakaldte Torpe Kanal er ført; hyppig er der over 200'. Betydelige Højder forekomme paa Udløberne fra denne Rygning i Nærheden af Susaas Udspring, i Eggen om Vester Eggede, saaledes Globanke 370', Voserup trigonometriske Station 371', Bindhøj 330', alle beliggende tæt ved Landevejen mellem Rønnede og Næstved i et særdeles bakket Strøg, hvis sandede Jordlag indeholder dybe Huller uden Vand eller Mose, en Form af Jordsmon, der ellers næsten ikke findes paa Sjælland. I samme Egn forekommer blandt Udløberne fra Hovedvandstjællet ikke mindre betydelige Højder, saaledes Svenderup Banke 365', Borup Bankebakke 310'. Hældningen fra hele denne Egn ned imod den kun paa omtrent

120' beliggende Gisselfeld Hovmose, i hvilken Susaa flyder, er det bratteste, der nogensteds forekommer i Sjælland, naar der er Tale om en større Strækning. En anden temmelig fremtrædende Udløber gaaer fra Herlufsilke som en stor aasformig Højderng forbi Glumsø i Retning mod Næsbyholm. Det højeste Punkt i den findes i kun ringe Afstand fra Næsbyholm ved den tidligere saakaldte Enefte Bøg 222'.

Nedenfor hele det næsnævnte bakkede Jordsmøn udbreder der sig paa begge Sider af Susaa udstrakte, særdeles flade Strøg, som for en stor Del ere opfyldte af Moser, der alt omtrent fra Hæsedede ligge i en Højde af under 100 Fod.

End for Susaas Bækken fremtræder den mærkelige, over 1 Mil lange, skarpt begrænsede Aas mellem Mogenstrup og Næstved. Dens største Højde er 187'. Den danner en udpræget Skillelinie mellem det bakkede Land mod Nord og det flade Land med store, meget lavtliggende Moser, hvilket End for denne Aas forekommer i hele den øvrige Del af den søndre Skraaning. Selv den lange Halvø Knudshoved danner ikke nogen Undtagelse, idet den er meget lav og flad, i Reglen kun 20—30' høj, og kun i nogle faa knoldede Bakker i dens vestligste Del henved 50'.

Samtlige Der, der høre til den søndre Skraaning, svare i deres Høideforhold nøje til de Kyststrækninger, som de nærmest maa henføres til. Glænsø er lidet bakket, 85', har en ejendommelig Form, idet den udfylder to lange Fed, af hvilke det vestre næsten mødes med en fra Stigsnæs fremspringende Tange af samme Bestaffenhed. Egholm og Ugersø bestaa mest af Engbund og ere henholdsvis kun 15' og 37' høje. De ere nærmest at betragte som beliggende paa den undersøgte Rygning, der danner en Fortsættelse af Knudshoved og er betegnet ved Venegrundene og Kirkegrunden. De ere adskilte fra Stigsnæs ved det 13—25 Favne dybe Ugersø Sund. Derne, der ligge i Nærheden af Susaas Udmunding, ere ligeledes lave og flade. Langsø, som dernæst henhører til

Sjælands søndre Skraaning, er derimod lidt mere bakket, om end dens højeste Punkt kun er 45'.

Moen.

Moen er ved en bred Sænkning, der strækker sig tværs gennem Den fra Nord til Syd og kun ligger lidt højere end Havets Overflade, paa et enkelt Sted højt 10', delt i en østre og vestre Del af helt forskjellig Karakter. Sænkningen optages næsten ganske af Borre Mose og Budsemærke Mose.

Den østre Del fremtræder som en sluttet Mæsse, hvis Rygning ligger tæt ud imod Havet. Den østre Hældning fra denne særdeles højtliggende Kam bestaaer næsten udelukkende af den bratte Klint, medens Faldet imod Vest straaner jævnt ned til Sænkningen, med storflaede og temmelig afglatte Former. Kun allerøverst omkring selve Rygningen er der et særdeles bakket Jordsmøn med mange dybe Huller, udfyldte af Søer eller Moser. De højeste Punkter i eller tæt ved Rygningen ere Kongsbjerg 453' og Uborrebjerg 450'. Begge disse Punkter ligge noget inde i Landet, medens de øvrige stærkest fremtrædende Punkter forekomme i selve Klinten eller i dens umiddelbare Nærhed. Det højeste Punkt her 420' er tæt ved det Sted, hvor Klinten før dannede den saakaldte Dronningestol*). Syd for dette findes de mærkeligste Højder mellem Maglevandsfald og Sandfald 390', ved Sommerspiret 350' (Sommerspiret selv 327'); endvidere maa nævnes Graarng 353', Store Stejlebjerg 335', og Hvidskud 291'. Den nærmest Nord for Dronningestolen liggende Del af Klinten er forholdsvis lav (Sandfred Fald 225'). Derpaa hæver den sig atter i Hylledals Klint til 410'. Lidt nordligere fremtræde Taleren 325', Slotsgavlene 365' og 348', Kapellet ved Biselund**) 220' og

*) Dronningestolen selv var 403'.

**) Ved selve Biselund er Højden 241', lidt fra Gaarden mod S. B. findes en Bakketop paa 265'.

Hellehavns Rakke 116'. Udfor Aborrebjerg vedligeholder Faldet imod Vest længe en betydelig Højde, saaledes er der endnu tæt ved Magleby 260'.

Den vestre Del af Møen udmærker sig ved meget fligede eller udstaarne Omrids og har i Overensstemmelse hermed meget uregelmæssig dannede Straaninger. Den har i det Hele taget et smaatformet, knudret Fjordsmon med temmelig bratte Overgange til enkelte flade Strøg, som tildels endnu ere Moser og Enge, saaledes hele Alfshale, der kun hæver sig 12' over Havet. De højeste Punkter ere Præstebjerg 153' Øst for Kogleby, Kongsbjerg 123' Sydøst for den førnævnte, en Bakke ved Nørre Frænderup 141' og en Bakke ved Vestud 160'.

Samtlige Der mellem Møen og Sjælland ligge, med Undtagelse af Langø, paa de Landgrunde, der omgive Møen, og som stude sig langt frem dels imod Vest indtil Masnedø, denne medregnet, dels imod Nord, hvor de træde i Forbindelse med Sjællands Landgrund udfor Jungshoved. Bogø er noget bakket. Dens største Højde er 107'. De øvrige Der ere temmelig lave og flade, dog med Undtagelse af den ejendommeligt formede lille Ø Borren, Sydvest for Roster Land; den bestaaer næsten ganske af en meget fremtrædende Kulle med 104' Højde.

Falster.

Drages Hovedvandstjellene paa denne Ø, vil det findes, at de forene sig i et Knudepunkt ved Horreby Mølle 75', og Den fremstiller sig saaledes som en tresidet Pyramide. Sint Punkt er dog ikke det højeste paa Den; samtlige Hovedvandstjæl indeholde højere Punkter, saaledes findes i det søndre et Punkt ved Stovby 82', Blisshøj ved Vigerløse 80'; i det østre er hele Strøget omkring Meelse og Horbelev og videre ud imod Stranden højere (ved Haldstov 118'); det nordvestre Hovedvandstjæl naaer i den aasformede Rygning ved Birke d 88', dernæst er Strøget fra Torfilstrup over Nørre Kirkeby, Egelev, Nørre Alslev og ud forbi Nørre Vedby gjennemgaaende

højere, fra 80—125'; Bavneshøj ved N. Vedby, Falsters højeste Punkt, er 139'. Det sees, at Vandstjellene i det Hele taget kun hæve sig til en ringe Højde, næppe en Trediedel af den, der forekommer paa Sjælland og Møen. Desuagtet og skjønt Nordsmonnets Former ere meget storflaede, kan Falster næppe kaldes flad; thi vel findes der saa godt som omkring alle Dens større Vandløb, endog tæt ved Hovedvandstjellene, meget lave og flade Strøg, men Hældningerne ned til disse ere ikke altid svagt hældende, og Den kommer saaledes til at bestaa afveklende af de mere eller mindre fremtrædende Fald og af de flade, mellemiggende Strøg, der hyppigst ere Mojer. Falster er omgivet af kun smalle Landgrunde med nogle faa lave Der eller Holme.

Laaland.

Ligesom Møen deles Laaland ved en Sænkning i en østre og en vestre Del, som dog ikke ere synderlig forstjellige med Hensyn til deres Natur. Denne Sænkning, der er stærkt fremtrædende, saavel i Haabunden som i det over Haabladen hævede Land, gaaer ind fra Søen mellem Smaalandene som en Kende, Staalbyh med 6—8 Favne Vand og Lindholms Dyb med indtil 5 Favne, grunder efterhaanden mere op, men fremtræder dog stedse tydeligt blandt de omliggende Grunde, og skjærer sig tilsidst ind i Vandet som Saxløbing Fjord. Over Haabladen viser Sænkningen sig som en langstrakt, smal Eng, der gjennemskjærer Den og naaer en største Højde af 13' Sydvest for Radsted; derpaa forlader den atter Landjorden og taber sig i Guldborg Sund.

Laalands østre og vestre Del have begge nderst ensformige, storformede og særdeles flade Straaninger, mellem hvilke Vandstjellene kun hæve sig til ringe Højde over Havet. En mindre iøjnefaldende, men dog ikke uvæsenlig Forstjel fremtræder med Hensyn til Formen af Bækkenerne i den nordvestlige Del af Laaland i Modsetning til det Øvrige af Den. I det førstnævnte Strøg ere Straaningerne nemlig i det Hele taget saa

afglattede og ensformigt hældende, at der hyppigst ingen Moser findes, medens Straaningerne derimod i det Øvrige af Den fremtræde mere udhulede, saa at der her findes ikke faa Moser, nogle endog temmelig store.

Det højeste Punkt i den østre Del findes Nord for Radsted og er kun 42'.

Den vestre Del har omtrent i sin Midte en langstrakt for Djet næsten umærkelig Kvgning. Den hæver sig i den syd-østre Del af Den, i Nærheden af Bregninge Kirke, til 79', er dernæst betegnet ved Bjerne Øster Ulvølev, Sørup, Alsø, Fuglse, Krynge, Bursø, og naaer paa dette Strøg 60—70'; dernæst gaaer den forbi Raa, Østspidsen af Christiansøede Fredstov, Langet, Stokkemærke, Vesterborg Skovhuse og Lille Linded, paa hvilket Strøg den gennemsnitlig er lavere, kun 30—50'; tilsidst ender Kvgningen i det højere liggende Bakkeparti ved Birkeb, omkring *B a v n e h ø j*, Laalands højeste Punkt, 94'.

Fra Laalands østre Del udgaaer mod Nordvest, mellem Staalbyh og Guldborg Sund, særdeles vidtstrakte Landgrunde med en Mængde Der, blandt hvilke Fæmø og Fæjso ere de største. De ere begge lidet bakkede og have en største Højde af henholdsvis 63' og 42'. De øvrige Der ere flade og lave. Nordvest for Vejro høre Landgrundene op, men som en Fortsættelse af dem fremtræder en underføist Kvgning, og paa dennes nderste Spids ligger Dmø, saaledes at denne Ø, der er adskilt fra Agersø ved et 19 til 25 Favne dybt Sund, ifølge Højdeforholdene nærmest maa henføres til den samme Øgruppe som Fæmø, Fæjso og Vejro. Paa Dmø hæver en storformet Banke sig til 75'; isøvrigt bestaaer den af Eng og flade Strøg.

Paa den vestre Side af Laaland, ud imod Langelands Belt, ere Landgrundene smallere; paa Sidsiden af Den opnaa de atter, i Røbsandene, en overordenlig vid Udstrækning, saa at deres nderste Grænse omtrent ligger i Linie med Falsters Sidspids. Ikke ubetydelige Strækninger ligge tørre alt ved daglig Vand. Af Øerne i Albuefjord er *Ene h ø j* Ø mærke-

lig ved, at der paa den findes en Kulle med 50' Højde, altsaa et meget højere Punkt, end der ellers findes i en vid Omkreds i hele det vestlige Laaland. De andre ere lave. De talrige Der, som hæve sig paa Landgrundene ved Laalands Sydside, ere omtrent alle Græsholme.

Den fynske Øgruppe.

Fyen, Langeland, Taasing og Erø tilligemed de omliggende mindre Der danne for sig et samlet Hele ligesom den østlige Øgruppe. De af Havet udfyldte Ravninger, der adskille disse Der, naa nemlig saa lidet under Havets Overflade i Forhold til de Dybder, hvortil den samlede fynske Øgruppes Dybdelinier naa, at Derne kunne betragtes som staaende i Forbindelse ved de Grunde, der omgive Kysterne. Vi finde saaledes, at en Hævning af Landet til lidt over 7 Fod vilde bringe Langeland i landfast Forbindelse med Taasing over Sids; en Hævning til 8' vilde tilvejebringe en bred Tange mellem Langeland og Erø paa Strøget mellem Marstal og Ristinge; en Hævning til 15' vilde afslutte Forbindelsen ved at gjøre Taasing landfast med Fyen saavel paa Strøget udfor Rogtved som over Thors. Allerede forinden vilde alle de smaa Der mellem Erø, Langeland og Taasing samt Syd for Fyen være bleven landfaste med disse Der, dog med Undtagelse af Lyds, der er stift fra Fyen og fra de andre Der ved et 5—12 Favne dybt Løb. Ved 15 Fods Hævning vilde Farvandet mellem Taasing, Langeland og Erø saaledes være bleven tørt Land, og der vilde have dannet sig en eneste større Ø med en stor Fjord i Sydvestsiden, svarende til den, som Søen mellem Smaalandene vilde danne under tilsvarende Forhold for den østlige Øgruppes Bedkommende.

De Dybdelinier, der begrænse den fynske Øgruppe som et samlet Hele, naa, som tidligere omtalt, i Storebelt 36 Favne. I Lillebelt naa de 32 Favne, udfor Rødding Fjord.

Den mindste Dybde, 6—7 Favne, findes paa Strækningen mellem Bogenfse og Trælle Næs i Sydland.

Fyen.

I Modfætning til hvad der i Reglen er Tilfældet, fremtræde Skraaningerne paa Fyen som meget uensartede. I det Hele taget har denne Ø vel et firefidet Omrids, men Skillelinierne imellem de Bænde, der have Udløb i disse Sider, samle sig langt fra i een og samme Egn; derimod efterlade de imellem sig en lang Rygning. Denne Rygning ligger i saa ringe Afstand fra Sydkysten, at den bliver længere end det sydvestre og det sydvestre Hovedvandstjæl, og da tillige baade Rygningen og de Hovedvandstjæle, der gaa ud imod Dens Nordvest- og Nordøsthjørne, ere høje, opstaaer der indenfor de i det Hele taget høje Rande, som saaledes omgive Fyen mod Øst, Syd og Vest, en stor, meget lavere liggende Midte, der hovedsagelig optages af Bækkenet omkring Odense Na og dens Tilløb.

Rygningens østlige Endepunkt ligger i Egnen Sydøst for Kverndrup, ved Banmose Huse, 330'. Den strækker sig herfra hovedsagelig i vestlig Retning forbi Bobjerg, Høje, Hundtofte, Nord om Røgeftov Huse, forbi Lange til Søfelde med en Højde af 200—285'. Den tager derpaa en sydlig Retning, viser sig langs Bejen mellem Krarup og Hundstrup, gaaer Syd om Brendegaard Sø, omtrent langs den søndre Udkant af Skovene her, med en Højde af 200—250', stedsvis betegnet ved fremtrædende Kuller med temmelig korte Mellemrum. Syd for Grønderup naaer den sit laveste Sted 180', gaaer derfra til Skovene ved Hølstenshus, hvor meget fremtrædende Højder atter forekomme, saaledes Kongens Høj 371' i den vestre Udkant af Skoven, Rikelsbjerg 355' noget udenfor denne. Rygningens vestlige Endepunkt ligger tæt herved i Skoven Svanninge Bjerge og er betegnet ved Verbjerg 400'.

Det sydvestre Hovedvandstjæl gaaer fra Verbjerg ud til Horneland. Det taber hurtig i Højde og er mellem Faaborg Fjord og det Snderste af Hølnæs Bugt kun omtrent 100'. Ude paa Horne Land, der helt er opfyldt af et meget bakket

Jordsmon, hæver det sig derimod atter til betydeligere Højder, saaledes Tostebjerg 197'.

Det nordvestre Hovedvandfjæl gaaer fra Verbjerg i Udkanten af Svaninge Bjerge, skærer Faaborg-Odense Landevej, gaaer igjennem Skoven ved Vilhelmsgave, forbi Nye Stenderup og Østrup Gd. til Trebjerg 407'. Paa hele den her nævnte Strækning har Vandfjællet en Højde fra 350 til henimod 400'. Det fortsætter sig derpaa i det meget bakkede Strøg Øst for Borløse, hvor det højeste Punkt er Sandbjerg 356'. Nord for denne Banke har Vandfjællet en veksende Højde af i Reglen 150—200', og kun enkelte højere Punkter forekomme, saaledes navnlig Synnebjerg 262', der ligger i den i det Hele taget høje og særdeles bakkede Egn ved Højrup. Omtrent med den samme Højde, men efterhaanden gaende over til at danne et mere storformet Jordsmon, fortsætter Hovedvandfjællet sig derefter langs Østranden af Søholm Sø, hvor det naaer til 273', forbi Frederikslund, hvor betydelige Højder forekomme, saaledes Banken ved Nyrup 350'. Lidt nordligere ligger som et Fremspring fra Hovedvandfjællet en usædvanlig stor og stejl Banke, blandt hvis Toppe den mest fremtrædende er Frøbjerg Dvanehøj 418', Fyens højeste Punkt. Et andet Fremspring i Nærheden er Brendholt Bjerg 367'. Selve Hovedvandfjællet antager derpaa en østlig Retning, gaaer gjennem Storflod ved Tommerup, hvor Højden er 290', gjør et Slag om Moserne, i hvilke Bredeaa begynder, og overskjæres af Jernbanen Øst for Tommerup Station, i en Højde af omtrent 185'. Det træder derpaa ind i den ved sine talrige, store og høje Banker udmærkede Egn om Bispenbjerg. Blandt disse ere de mest fremtrædende Dyret Sydøst for Magtebølle 391', omgiven af flere høje Toppe, Bakken i Bispenbjerg Præstegaards Have 410', Fyens næsthøjeste Punkt, Høsbjerg Nordøst for Bispenbjerg Kro 394', Bakken Nord for Bred, tæt ved Landevejen fra Ålsens til Bispenbjerg, 365'. Odense-Landevej ligger ved Bispenbjerg i en Højde af omtrent 350'. Fra denne Egn fortsættes Vandfjællet S-formet i vestlig Retning. Paa en ikke

fort Strækning følger det et meget smaatformet, knudret Jordsmon, med en Højde af 200—270', forbi Grødsvad Kro, Erholm, Søndergaard og Nyfaste til Favrskov Bakker og Haare Bjerge. I disse er Højden næsten stedse under 200', og det højeste Punkt Lunge Galgehøj kun 216'. Medens det knudrede Bakkeparti, som Vandfjeldet hidtil har fulgt, fortsætter sig henimod Fyns, drejer Vandfjeldet af noget Vest for Lunge og følger forbi Fluebjerg, Ingslev og Ravslunde et forholdsvis fladt eller snarere jævnt straanende Jordsmon, der kun undtagelsesvis ligger højere end 100'. Tilfidsst højner det sig igjen i storformede Banker, hvis højeste Punkt er betegnet ved Bøgelunds Mølle 226', og som have et stejlt Fald saavel mod Lillebelt som mod Baaring Vig.

Det sydøstre Hovedvandfjeld gaaer fra Banmose Huse til Grønbanke 320', Nordost for Dungs Højerup, over Højbjerg 357' ved Brendestov Gaard, Vest og Syd om Brendestov, hvor det endnu stundom naaer over 300', dernæst med aftagende Højde i et mere jævntstraanende Jordsmon forbi Holmdrup til Staarup Dre. Dette Vandfjeld er i det Hele taget mindre fremtrædende, da hele Eggen er høj og der ofte paa Bivandfjellene i Nærheden findes Punkter af ikke mindre Højde end Hovedvandfjeldet.

Det nordøstre Hovedvandfjeld gaaer fra Banmose Huse i nordlig Retning over Trunderupdung. Det danner her en højtliggende, temmelig affladet Egn, saaledes at selv de højeste Punkter, som Grønbanke i Sølt 381' og Grøstebjerg ved Ravndrup Bønge, Syd for Gislev, 373', kun træde frem som smaa ikke meget bemærkelige Toppe. Intet giver den, som befinder sig paa een af disse Banker, en Forestilling om, at han er paa et af Danmarks højeste Punkter. Fra dette Strøg gaaer Vandfjeldet i nordvestlig Retning, meget bugtet, forbi Sandager, hvor en Sænkning næsten tilvejebringer Forbindelse mellem et Tilløb til Gislev Åa og et Tilløb til Odense Åa, dernæst forbi Fjelderup, Ryslinge, Sødunge, og Sønder Højerup til Eggen ved Nørre Lyndelse. Paa hele dette

Strøg gaaer det stadig gjennem temmelig flade Egne med en Højde af omtrent 250'. Som en Undtagelse fremtræder Skovbanke ved Fjelderup 307'. Ved Nørre Lyndelse er Højden allerede mindre, og Eskelunds Banke 219' et temmelig fremtrædende Punkt. Herfra gjør Vandstjeldet en Vending mod Nordvest, følger langs med Bindinge Na, forbi Narslev, Sønder Næraa og Rappedrup henimod Langstovs Huse, stedse i flade Egne med tilfaldt under 100 Fods Højde. Kun eet Sted findes en mere fremtrædende Banke, nemlig det aasformede Bjerg ved Sønder Næraa 198'. Fra Langstovs Huse gaaer Vandstjeldet i flade og endnu lavere Strøg, sjældent højere end omtrent 70', forbi Drup og Hundslev langs Kjerlinge Nors Strand til Tangen mellem Kjerteminde Fjord og Odense Fjord. Her have sig brat nogle storformede Banker, af hvilke den højeste er Roddenhøj ved Munketo 186'. Over Sænkningen Nord for Kjerteminde, der knap ligger 10' over Havet, træder Vandstjeldet derpaa ud paa Hindsholm, hvor det med sine Forgreninger danner et meget veylende, af mange Banker og enkelte flade Strøg opfyldt Jordsmøn. Her naaes de største Højder af Smuttebjerg ved Mesinge 115', en Banke ved Maaløv 114', Digrbanke ved Bøgebjerg 112'.

Den østre Straaning bestaaer i sin nordre Del indtil Bindinge af flade Strøg, hvorfra kun meget faa højere Toppe have sig, saasom Skalkbjerg ved Skalkedrup 140'. Syd for Bindinge Na begynder Egnen at blive højere og storformet banket, og allerede Orbæk og dens Tilløb flyde i dybt indstaarne Dalstrøg mellem store Banker, der i Reglen ere af fladede foroven og tillige beholde en betydelig Højde næsten helt ud til Kysten. Syd for Kongshøj Na tiltager Højden endnu mere, saaledes er der ud for Sydspidsen af Svininge Kohave mellem Brenderup og Rydgaard 338', Højbjerg Vest for Gubbjerg Skov og en navnløs Top i denne Skov naa begge 361', Højlunds Banke ved Gubbjerg naaer 295', den trigonometriske Station ved Albjerg 245'. Landet har vedblivende stor

Højde helt ud til Kysten, og danner ned imod denne konvexe Hældninger uden Klinter. Vandløbene fløde hyppig i dybt indskaarne Løb, saaledes navnlig Kongshøj Å, Stofkebæk mellem Gubbjerg og Hesselager, Tangaa ved Hesselager Gaard, Vejstrup Å mellem Klingstrup og Stranden.

Udfor den østre Skraaning ligger Romø, der er temmelig flad. Dens højeste Punkt er 46'.

I den søndre Skraaning er et meget højt Vandstjæl mellem Højerup Å og Olderup Å særdeles fremtrædende. Det forlader det sydøstre Hovedvandstjæl ved Sydvesthjørnet af Brendestov og strækker sig herfra som en mægtig Bakkerøgning forbi Hældager Gaard, Egebjerg, til Skjoldemose, hvor det $\frac{1}{4}$ Mil Nst for Gaarden har sin højeste Top 352'. Fra dette Sted fortsætter det sig med raft aftagende Højde til Stranden forbi Bukkebjerg Huse og Ullebølle. Nord for dette Vandstjæl udbreder der sig omkring Højerup Å, tildels ogsaa om den øverste Del af Hundstrup Å i Egnen om Stenstrup, Lunde og Vøgtved udstrakte, højtliggende, flade Strøg, tildels opfyldte af Moser. Paa den søndre Side er der en betydelig Hældning ned imod den af Søerne og Moserne ved Hvidkilde, Nielstrup og Olderup opfyldte Fordybning om Olderup Å, der ligger i en Højde af kun 40—60 Fod. Imellem denne Fordybning og Stranden viser der sig endnu en Røgning omkring Sørup og ved Egense med størst Højde 175' ved den sidstnævnte By. Forgreningerne fra denne Røgning vedligeholde forholdsvis stor Højde langt ud imod Havet, saa at der paa hele Strøget omkring Svenborg forekommer et meget stærkt Fald, i Reglen med et temmelig konvex Gjennemsnit ned mod Kysten ligesom i den tilgrænsende Del af den østre Skraaning. Stærkest fremtræder denne Hældning ved selve Svenborg, idet der endnu tæt udenfor Byen (ved Dvineshøj) findes 165'. Som Følge heraf flyde Vandløbene ved Svenborg samt Olderup Å i dybt indskaarne Lejer.

Den Del af den søndre Skraaning, der ligger Vest for Olderup Å, indeholder nogle faa, temmelig flade Strækninger mellem denne Å og Nassebølle, men alt det Dvrige er det

stærke, af Banke brudte Fald fra Hovedvandstjeldet, hvilket Fald bliver stejlere, alt som Skjeldet nærmer sig Stranden. Især er det fremtrædende ved Faaborg, hvor der som en sydlig Fortsættelse af det særdeles stærkt bakkede og af vandløse Huller opfyldte Jordsmon omkring Svaninge endnu i kun $\frac{1}{4}$ Mils Afstand fra Byen forekommer anseelige Kuller, Ulvsbjerg 237', Sebjerg 225'.

Talrige Der ligger udenfor den sydlige Straaning.

Taaſing bestaaer i sin nordre Del omtrent af en eneste meget storformet Banke, hvis Top ved Bregninge Kirke naaer 235'. Den større søndre Del af Den frembyder kun et meget fladt og lavtliggende Jordsmon.

Thorsø bestaaer af to store, ved en Sænkning adskilte Banke, der naa en største Højde af 76' og 62'.

Avernat Ø, Bjørnø og Lydsø ere alle temmelig bakkede. De største Højder paa dem ere henholdsvis Ravnebjerg ved Korsbavn 100', Milebjerg 71', Afskøvs Banke 76'. Den sidste ligger i en ejendommelig aasformet Røgning, der gennemstjærer Lydsø østre Del. Alle disse Der samt den ligeledes bakkede Store Svelmø, 46', udmærke sig ved ejendommelige, langstrakte Rev, der strække sig ud i forskellige Retninger fra Derne og ende med afrundede Flader (saakaldte Triller).

Derimod er Skarø, samt overhovedet Derne mellem Taaſing, Langeland og Erø, alle meget lave og flade. Dog udgjør Drejø forsaavidt en Undtagelse, som den paa sin vestlige Odde har en Banke 52' høj. Den danner herved en Overgang til de vestligere, bakkede Der, hvad der ogsaa er betegnet derved, at de brede lavvandede Grunde, der omgive Derne mellem Langeland, Taaſing og Erø, omkring Drejø forene sig med de Grunde, der omgive Avernat Ø. Flere af disse Der have Rev af samme Form som ovenfor nævnt.

Den vestre Straaning er i sin Helhed mærkelig forskjellig fra den østre og søndre derved, at Hældningerne i Reglen ere brattest oppe ved Vandstjelllets Ram og svage i Nærheden af Stranden, saa at deres Tværnit viser sig konkavt, saaledes

som det i Almindelighed er Tilfældet paa Sjælland. Dette Forhold bevirker, at der omtrent i hele den vestre Del af Fyen, ligesom paa Sjælland, forekommer mange Punkter med meget vid Udsigt, medens saadanne ere forholdsvis sjældnere i den østlige og sydlige Del af Fyen.

Syndligst, udfor Helnæs Bugt, er den søndre Straaning smal og bestaaer hovedsagelig kun af Siderne i de Bakker, som høre til Hovedvandfjeldet. Derpaa følger langsmed Haarby Na et temmelig bredt og fladt Dalsstrøg. Vest for dette udbreder der sig et bakket Strøg, der pletvis har højtliggende fladere Partier, men som oftest dog et uregelmæssigt Jordsmøn. Højdedraget i dette Strøg forlader Hovedvandfjeldet ved Frederikslund og indeholder ved Ørsted, Vedtofte og Søvested en Mængde storformede og meget fremragende Banker, saasom Uglebjerg ved Brahesholm 305' og Møllebjerg ved Bukkerup 325'. I Egnen Sydvest for Søvested have Bankerne den samme Karakter, men ere i det Hele taget lavere; de mest fremtrædende ere Dgnebjerg 270', Skovsbjerg 308' og Hulebanke 304', alle i Egnen ved Kirke Søby. Bakkestrøget sender mod Øst hen imod Kynng forbi Flemløse og Voldtofte en Forgrening, hvis højeste Punkt er Møllebjerg 280', medens det selv fortsætter sig med aftagende Højde forbi Høed, Dreflette, Skaarup og Meldemose, dannende paa den nordre Side af Helnæs Bugt et temmelig gennemskaaet Jordsmøn, hvis højeste Toppe ere Søbjerg, Sydøst for Skaarup, og Svendemose Bakke, Sydøst for Mullerød, begge 190'. Her vedligeholder det høje Jordsmøn sig langt ud mod Kysten, ligeledes paa Strøget Sydvest for Sønderby, hvor der findes en af de faa højere Klinter paa Fyen (henved 100'), endvidere Nord for Ålsens, hvor Kysten har samme Karakter som i det østre Fyen. Halvøen Helnæs bestaaer af to storformede, ved en bred Lavning adskilte Banker, hvis største Høide er 96'. Kun en smal, lav Sandrimme forbinder Helnæs over Avernæs med Fyen.

Længer nordpaa, imellem Tilløbene til Brendea, i Egnen ved Skjdebjerg, fremtræder først et Antal af meget storformede

Banker, blandt hvilke den højeste er Urnehøj 305'. Vest for disse Banker bliver Egnen fladere, men vedligeholder temmelig stor Højde helt ud imod Brendea, f. Ex. ved Rjerte 198', saa at Aaen kommer til at flyde i et smalt, meget dybtliggende Dalstrøg. Sydligere henimod Bugemølle Aa, er Egnen lavere, dog forekommer der ogsaa her adskillige fremragende Banker, saaledes Myllerup Bjerg 230', Barløse Præstegaards Banke 185'.

Nord for Brendea fremtræde stejle Bakkpartier omkring Hylkemølle og Ost for Lybrind som en Fortsættelse af den næsten aasformede Hævning, der mere østerpaa benævnes Favrskov og Haare Bjerge. Den største Højde naaes af Stavrbjerg ved Hylkemølle 206'. Nord for denne Hævning er Egnen temmelig flad i det Indre, noget bakket langs Kysten ved Gamborg Fjord og Lillebelt; dog ere alle Næssene fra Wedellsborg nordesten flade og lave, undtagen Hindsøgaavl Halvø, der bestaaer af storformede Banker, som næsten overalt have et stejlt Fald mod Strandkanten, og af hvilke den højeste naaer til 140'.

Helnæs Bugt er tildels opfyldt af grundede Strækninger, paa hvilke flere Der ligge. Af disse er alene Vigø noget bakked, 50'.

Af Derne udenfor den vestre Straaning ere Thorsø, Bogø og Brandsø lave og naa henholdsvis kun 30', 26' og 23'. De ere omgivne af temmelig udstrakte Grunde*). Fænsø derimod er en eneste stor Banke med stejlt Fald mod Kysten paa alle Dens Sider, 124'.

Den nordre Straaning har inderst, paa Vestsiden af Odenje Aa, fra Arrestov Sø indtil henimod Bærninge, da Aaen løber temmelig tæt ved det nordvestre Hovedvandstjæl, et i det Hele taget stærkt straanende og bakked Jordsmøn, med enkelte mellem-liggende fladere Strøg. Særlig fremtrædende er en stejl, aasformig Rygning, der strækker sig fra Søbo Sø (Fruens Høj

*) Den dybeste Linie i Lillebelt gaaer Ost om Bogø og Brandsø.

245') langs Afløbet fra denne Syd for Tørringe, til den Bugtning, som Odense Na danner ved Broby Gaard. Fra Værninge og nordestre fremtræde flade Strøg paa Naens Vestside; men det bakkede, stærkt knudrede Jordsmon, der udgjør det østre Fald fra Hovedvandfjeldet, vedligeholder dog samtidig mindst den tidligere Brede, saa at Grænsen mellem dette bakkede Jordsmon og det fladere Land kommer til at gaa temmelig langt østeraf, over Brylle, Brendekilde, Elmelund, Tryndstrup, Bigerslev, Bærlinge, Haarslev og Dre. Hele den udstrakte Egn mellem denne Linie mod Øst, Hovedvandfjeldet indtil Erholm og derfra en Linie over Rørup, Fjelssted, Harndrup og op imod Dre, er særdeles knudret og bakket, med en Uendelighed af Toppe og Huller. Indenfor en Linie, der omtrent er en Cirkelbue med Bispenbjerg til Centrum, og som strækker sig over Rørup, forbi Rangesø, over Bæde og Etterup, naa Bakkerne hyppigt over 200', stundom endog betydeligt højere, saaledes Smedebjerg Syd for Rørup 325', Rildbjerg Nordøst for Skalleballe 320', Ørnebjerg Sydvest for Bæde 330', Banken Øst for Etterup og Munkegaarde 307'; udenfor denne Linie fremtræde som Undtagelser Sydøst for Rørup 2 særdeles storformede, høje Banker, den nordre, bedækket af Skoven Dghave, 255', den søndre, ved Stærmosen Huse og Kongsbjerg Huse, 292'; men isørigt er Højden af Toppene her i Reglen ikke over 150—200 Fod. Nordvest for den hele her omhandlede Egn udbreder der sig endnu et Bakkestrøg i det isørigt fladere Jordsmon, nemlig de storformede Banker omkring Byen Vaaring; deres højeste Top er 223', tæt Nord for den nævnte By; de have et temmelig stejlt Fald dels ned imod Stranden ved Vaaring Vig, dels paa Østfiden imod Pavebæk. Et andet mere bekjendt, men noget lavere Punkt er Skodshøj 206'. Den Egn, der ligger paa Østfiden af det bakkede Bælte eller Egnen Nordvest for Odense Fjord, er vel som nævnt lavere, men dog ingenlunde ganste flad. Vest for en Linie fra Bigerslev over Sønderlø, Meelby, Ejlbj, Guldbjerg til Haarslev ligger Egnen over 100 Fod over Havet, og enkelte, noget højere Punkter forekomme, saaledes Hærshøj ved Moderup 166',

Strøget ved Særsløv Kro 160'. Meelby Na flyder endog i et temmelig dybtliggende Leje. Øst for den her nævnte Linie bliver Jordsmønnet stedse lavere og fladere ud imod Havet.

Den Del af den nordre Straaning, der ligger Øst for Odense Na, har inderst et bakket, forholdsvis storformet Jordsmøn, særlig omkring Bræhetrolleborg. Højden er dog kun sjældent over 200' (Kævebanker ved Nørresø 213'). Vandspejlet i Arrestov Sø er 106', i Brendegaard Sø 133', i Nørresø 131'. Imellem Haagerup Na og Salinge Na er Jordsmønnet vel jævner, men adskillige Banker med betydelige Højder forekomme. Hele Vandstjeldet imellem disse Naer ligger nemlig højt i sin østre Del, har saaledes paa Landevejen Nordøst for Trunderup 340', ved Gultved 320'. I dets lavere vestre Del hæver sig Espe Galgebakke 276'. Nord for Salinge Na strækker sig en lang, smal Røgning fra Bantinge over Salinge til Syd for Broby Gaard, som en Fortsættelse af den Naas, der som før nævnt naaer fra det sidstnævnte Punkt til Søbo Sø. Dens største Højde Øst for Odense Na findes i det Strøg, der kaldes Drebanker, Sydøst for Broby Gaard, 183'. Derefter bliver den nordre Straaning efterhaanden fladere, men ligger endnu dog paa over 100' indtil mellem Stenløse og Holluf Gaard. Herfra bliver den lavere paa Strøget forbi Odense nordest, og ingen højere Punkter fremtræde. Eggen Øst for Odense hører i det Hele taget til de fladeste Egne paa Fyen, og er sjældent højere end 50' over Havet.

Bidtskrakte og hovedsagelig meget lavvandede Grunde ligge udenfor den nordre Straaning og udfylde omtrent hele Odense Fjord. Alle de talrige Der, som ligge paa disse Grunde, ere meget lave og flade, undtagen Ebelø, omkring hvilken Grundene danne et ejendommeligt Fremspring. Denne Ø er 75' og omgivet af Klinte paa de fleste Sider.

Langeland.

Langeland frembyder den Ejendommelighed, at Vandstjellene ere overmaade lidet fremtrædende. Den bestaaer nemlig i det

Hele taget af en Mængde lavtliggende, flade, ofte af Moser og Enge udfyldte Strøg, over hvilke der hæve sig enkelte alene-
 liggende Bakker, der i den nordre Del ere forholdsvis stor-
 formede, men omtrent fra Tranekjær og sydøst for stejle Kuller,
 omtrent som dem, der ere omtalte som forekommende paa
 Halskov Næs paa Sjælland. Kun sjældnere naa disse
 Baner og Kuller over 100'. Som de højeste i de forstjellige
 Dele af Den kunne nævnes Fladbjerg, der tilligemed nogle
 flere Punkter i den omliggende Egn Nord for Stensgaard
 er 70', Høgebjerg ved Tressébølle 101', Skinderlykke Banke
 ved Tranekjær 129', Oldenbjerg ved Skjægebjerg 124',
 Banken ved Fuglsbølle 131', Egebjerg ved Lindelse 138',
 Skovbjerg ved Trøggelev 146', Banken ved Fakkebjerg
 Fyr 117'.

Fra Langelands Vestkyst, omtrent ud for Skattebølle,
 strækker der sig i nordlig Retning et Rev eller en Række smalle
 Grunde, paa hvilke Derne Smørstak, Langsand og Bræsen
 hæve sig til en ringe Højde over Vandet. Oftere hæve desuden
 enkelte Toppe af Grundene sig næsten til Havfladen. Lidt
 Nord for Bræsen forsvinde Grundene, men paa hele Strøget
 over imod Sprogø naa talrige Buller stadig indtil 19—20' fra
 Havfladen, idet de stejlt hæve sig fra det iøvrigt 13 til 16 Favne
 dybe Farvand. Sprogø frembyder det samme Jordsmon som
 Langeland, flade Strøg og enkelte Kuller, blandt hvilke Fyr-
 banken hæver sig til 76'. Grundene om Sprogø og Halskov
 udvise ligeledes adskillige stejle Toppe. Man synes saaledes at
 kunne formode, at den ganske ejendommelige Form af Jords-
 mon, som vi nys have omtalt for Langelands Vedkommende,
 forekommer i et smalt Bælte, der strækker sig fra Halskov
 over Sprogø til Langeland, dels over og dels under Havet.

Paa den sydvestre og østre Side af Langeland ere Land-
 grundene meget smalle; den dybeste Linie i Bæltet gaaer meget
 nærmere ved Langeland end ved Laaland.

Ærs.

I Modfætning til Langeland bestaaer hele Ærs af nogle faa særdeles storformede Bakker, der hæve sig temmelig højt, og skraane stærkt ned imod Kysterne og de meget lavtliggende Fordybninger med Moser eller Søer, der forekomme i det Andre af Den.

Bed Graastens Nor deles Ærs i en østre og vestre Del. Den østre er lavere. Det højeste Punkt, ved Knastbjerg Huse, naaer kun 91'.

I den vestre Del fremtræder strax ved Norets vestre Kyst Galgehøj ved Dungkær 168'. Nordvest for Lille Rife hæver en Banke sig til 180'. Dens Hovedvandfjæl, der gaaer over Olde og Vindeballe henimod Bregninge, naaer paa denne Strækning oftere over denne Højde, og endelig fremtræder Synnes høj ved Bregninge 215'. Endnu ved Søby er Rygningen henved 100', ude paa Skjoldnæs 69'.

Især paa Strøget mellem Bregninge og Søby har Rygningen ved sine stærke Hældninger og knudrede Sider et Udseende omtrent ganst som det Højdestrøg, Hovedvandfjællene følge i det sydvestlige Fyen.

Paa den østre Side er Ærs, som før nævnt, omgivet af brede Landgrunde, der staa i Forbindelse med Taafings og Langelands. Paa de andre Sider gaa Skraaningerne stejlt ned Havet.

Det Foregaaende vil have viist, at Jordsmønnet paa den syenske Øgruppe i det Hele taget er højere og, om man saa kan sige, mere massivt formet end Jordsmønnet paa den sjælandste*). Tydeligt sees dette, naar man sammenligner, hvor

*) Evende andre karakteristiske Forfjælligheder findes, men kunne ikke her nærmere omhandles, nemlig at der paa den sjælandste Øgruppe findes flere af de ejendommeligt formede Bakker, der benævnes „Nase“, medens disse ere sjældne paa den syenske Øgruppe, og at Højdestrøgene

stor en Del af Overfladen der i begge Øgrupper er hævet til en vis Højde over Havet. Nedenstaaende Table viser dette nærmere.

Landsdele (med tilliggende mindre Øer).	Det hele Fladerum (A).	Fladerum mellem 0' og 90'.	Fladerum mellem 90' og 180'.	Fladerum mellem 180' og 270'.	Flade- rum mellem 270' og 360'.	Flade- rum mellem 360' og 450'.					
	Geogr. Kvdrim.	Geogr. Kvdrim.	‰ af A	Geogr. Kvdrim.	‰ af A	Geogr. Kvdrim.	‰ af A	Geogr. Kvdrim.	‰ af A	Geogr. Kvdrim.	‰ af A
Sjælland	126,294	71,872	569	47,606	377	5,786	46	1,023	8	0,007	0
Møen	4,093	3,443	841	0,380	93	0,144	35	0,101	25	0,025	6
Falster	8,617	8,359	970	0,258	30	"	"	"	"	"	"
Laaland	21,285	21,285	1000	"	"	"	"	"	"	"	"
Den sjælandske Øgruppe	160,289	104,959	655	48,244	301	5,930	37	1,124	7	0,032	0
Fyen	55,034	25,916	471	17,672	321	9,519	173	1,880	34	0,047	1
Langeland	4,995	4,981	997	0,014	3	"	"	"	"	"	"
Ærø	1,456	1,031	708	0,415	285	0,010	7	"	"	"	"
Den fynske Øgruppe	61,485	31,928	519	18,101	294	9,529	155	1,880	31	0,047	1

Tablen er dannet ved en Opmaaling paa Grundlag af Generalkstabens Kaart med saa stor Nøjagtighed, som det efter Omstændighederne har været mulig at opnaa, idet der blandt Andet maa tages i Betragtning, at Kurvemaalingen ikke er udført i enkelte Skove, saa at man paa disse Steder har maattet nøjes med et omtrentligt Skøn, støttet til Angivelsen af enkelte Punkters Højde. Den Omstændighed, at der fandtes et til andet Brug tilvejebragt Materiale, paa hvilket alle Kurver med 30 Fods Ekvidistance ere særlig fremhævede, og som den topografiske Afdeling beredvillig har givet Tilladelse til at

og Lavningerne paa de to Øgrupper ikke ere ensartet beliggende. Paa den sjælandske Øgruppe synes Retningen nemlig i det overvejende Antal Tilfælde at være fra Sydøst til Nordvest og sjældnere fra Syd til Nord, medens Forholdet derimod synes at stille sig omvendt for den fynske Øgruppes Bedkommende.

benytte, har medført, at der er valgt at angive Fladerummene for 90 Fods Forskjel i Høide *). Angivelserne ere affattede i geografiske Kvadratmile. Til hver større Ø er henført de mindre Øer, der høre til den efter Jurisdiktionsinddelingen. Denne afviger kun i Ubetydeligheder fra den Inddeling, som vilde fremkomme ved udelukkende at lægge de nyist-geografiske Forhold til Grund. Samsø er ikke regnet med.

*) Selvfølgelig vilde det have faldet naturligere at angive Fladerummene for hver 100 Fods Forskjel; men dette vilde have udkrævet et saa stort Arbejde, fremfor det allerede i og for sig temmelig betydelige, som Fremstillingen af Tavlen har kostet, at det vilde have været uoverkommeligt for Forfatteren heraf.

Som Følge af, at det er en original Udmaaling, der er foretaget paa Grundlag af Kaart, som ikke ere i meget stor Maalestok, ville Fladeindholdene af de forskjellige Landsdele findes at være i enkelte Tilfælde lidt afvigende fra de almindelige Opgivelser. Alle Indsøer ere regnede med i Fladerummene.
